

„По-добре да поговорим” - програма за обучение на деца

Програма за групова работа с деца, учители и родители

Автор: д-р Надя Стойкова
Институт по социални дейности и практики
2015

OAK
FOUNDATION

Тази публикация се осъществява в рамките на проект "Биентретанс - мрежа на резилианс", финансиран от Фондация ОУК

„По-добре да поговорим” - програма за обучение на деца

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОГРАМАТА	2
<i>Какви умения формира програмата?.....</i>	<i>84</i>
<i>Каква е целта на обучението?.....</i>	<i>3</i>
II. СТРУКТУРА НА ПРОГРАМАТА	4
СЕСИЯ 1. „ДОБРОТО И ЛОШОТО ОТНОШЕНИЕ”	4
<i>Приложение към сесия № 1</i>	<i>8</i>
СЕСИЯ 2. ФЕНОМЕНЪТ НАСИЛИЕ – ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА В УЧИЛИЩЕ ИЛИ ИЗВЪН УЧИЛИЩЕ	10
<i>Приложение № 2.....</i>	<i>14</i>
СЕСИЯ 3. МЕЖДУЛИЧНОСТНИТЕ ОТНОШЕНИЯ – ДОВЕРИЕ, ОБИДА, ОБИЧ, ГНЯВ, АГРЕСИЯ	15
<i>Приложение № 3.....</i>	<i>20</i>
СЕСИЯ 4. ЕМОЦИОНАЛНОТО НАСИЛИЕ И СВИДЕТЕЛ НА НАСИЛИЕ	22
<i>Приложение № 4.....</i>	<i>27</i>
СЕСИЯ 5. АЗ И МОЕТО ТЯЛО.....	29
<i>Приложение № 5.....</i>	<i>34</i>
СЕСИЯ 6. ИНТИМНОСТ И СЕКСУАЛНОСТ – ПОДХОДЯЩО И НЕПОДХОДЯЩО ПОВЕДЕНИЕ	36
СЕСИЯ 7. БЕЗОПАСНОСТ В ИНТЕРНЕТ – ВЪЗМОЖНО ЛИ Е ТОВА?	40
<i>Приложение № 7.....</i>	<i>44</i>
СЕСИЯ 8. ВРЕМЕ ЗА ИНВЕСТИЦИИ - ОБОБЩАВАЩА СЕСИЯ.....	46
III. ДОПЪЛНИТЕЛНИ РИСУВАТЕЛНИ ИГРИ, ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ДЕЦАТА ОТ МАЛКИТЕ ГРУПИ	49
1. „Предаване на групова картина”	49
2. „Нарисувай гняв”.....	49
3. „Нарисувай подарък за друг участник от групата”	50
4. „Измислете групова почивка”	51

І.ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОГРАМАТА

За кого е предназначена програмата?

- Тази програма е предназначена за ученици в начална степен на образование (2-4 клас/ 5-7 клас), с цел да бъдат повишени някои социални умения, придобиване на нови такива, както и превенция на проблемно поведение, разпознаване и справяне с агресивни прояви.
- В програмата има задачи и игри, които са допълнителни за малката група ученици на възраст 8-11 години. Тези материали са дадени допълнително. В голямата група могат да се използват същите материали според преценката на водещия.
- Програмата е организирана по начин, по който чрез игри, влизане в роли, дискусия върху казуси в малки групи, споделяне на емоции ще позволи на децата да преживеят, отретират и научават нови поведения, ще им помогне да разпознават и назовават неприемливо поведение, преживяно насилие и да говорят за това. Времетраенето на една групово сесия ще е час и половина.
- Групата за споделяне ще отвори пространство, където децата ще бъдат провокирани, стимулирани, позитивирани и подкрепяни да отработят натрупани емоции, да подредят, назоват и разпознаят досегашния си опит, като имат възможност да изработят позитивни модели за реакция и справяне в рискови моменти, свързани с насилие в техните отношения с децата и възрастните около тях и особено в училищна среда.

Основни цели

- Програмата цели да повиши уменията на децата да разпознават физическо, сексуално и емоционално насилие и тормоз между връстници и между дете – възрастен.
- Да се повиши тяхната компетентност в междуличностните отношения в посока умения за разпознаване на разликата между доверие, обида, обич, гняв, агресия и т.н. да разпознават видове насилие, да овладяват предизвикателното поведение, да правят разлика между „добро“ и „лошо докосване“, като част от сексуалното насилие.

Какви умения формира програмата?

- Умения за идентифициране на насилието, повишаване чувствителността на децата към проявите на насилие.
- Умения за разпознаване на различните видове насилие.
- Умения за търсене на помощ, ако попаднат или са попадали в ситуация на насилие или тормоз.
- Умения за разпознаване на ситуации, които биха могли да бъдат потенциално опасни и да предизвикат насилие.
- Умения за работа в малки групи.
- Умения за разпознаване и споделяне на собствените си чувства и емоции.
- Умения за разпознаване на чувствата на другите, алтруизъм.
- Комуникативни умения

Каква е целта на обучението?

- От една страна, обучението се провежда в средна група от 16 деца. Групата за споделяне има за цел да подкрепи емоционалните проблеми, които изпитват децата и да им помогне да се справят с тях. Като осигури пространство, в което всеки един от участниците да сподели личен опит по отношение на преживяно насилие и стратегия за справяне. Това ще помогне на учениците да се научат да споделят, да търсят и указват помощ, да общуват с равни и да функционират по-добре в общността в която принадлежат.
- От друга страна, обучението си поставя за цел да подкрепи децата в откриването на идеи за това, как да направят своето училище едно по-безопасно и приятно място. Децата ще имат възможност чрез различни дейности да стигнат заедно до различни добри идеи за подобряване на училищната среда и отношенията между тях и другите деца или другите възрастни.

Необходими материали:

Флипчарт, големи кадастри, малки цветни листчета, маркери, химикалки и флумастри, моливи, пастели, водни бои, тиксо, лепило, ножици и др. Материалите са разписани към всяка сесия, така че водещите да могат да ги приготвят предварително.

II. СТРУКТУРА НА ПРОГРАМАТА

СЕСИЯ 1. „Доброто и лошото отношение”

ЦЕЛ: Въвеждаща тема към групата за споделяне -Запознаване с участниците, подписване на декларация за конфиденциалност; регламентиране на групата за споделяне и договаряне с участниците за темите, по които ще се работи и график на срещите.Договаряне и изписване на правилата в групата

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Подготовка за работа Запознаване с участниците	20 мин.
2.	Игра за запознаване „Намери някой, който...”	15 мин.
3.	Договаряне и изписване на правилата в групата	10 мин.
4.	Въведение в темата за „добро и лошо отношение” и целта на програмата	20 мин.
5.	Игра „Водач и стадо”- работа в малки групи, обсъждане	15 мин.
6.	Приключване на сесията и даване на обратна връзка	10 мин.
	<i>Общо</i>	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Подготовка за работа

Цел: Групата да бъде подготвена за работната фаза и за създаване на работна атмосфера.

Инструкция:

Водещият започва с **представяне на участниците в групата**, като за тази цел може да използва следната игра: всеки един от участниците описва себе си с 5 изречения. Водещият може да зададе основните параметри „Казвам се...“, „На ... години съм“, „Обичам да ... и в свободното си време ...“. След като е дал думата на всеки един, и водещият представя себе си и обяснява целта на срещата.

Дейност 2: Игра за запознаване „Намери някой, който...”

Цел: Да се даде възможност на децата да се представят по един различен начин и да научат нещо ново за себе си.

Инструкция:

Всеки един от участниците в групата тегли листче, което съдържа осем твърдения. Целта е да намери възможно най-голям брой хора от групата, за които се отнасят твърденията. Всяко от листчетата съдържа различни твърдения, например : „Някой, който обича да яде торта“; „Някой, който се е возил на мотор“; „Някой, който има куче вкъщи“ (виж Приложение №1). Играта е за време и има състезателен характер, като всеки трябва да се стреми да намери най-голям брой хора, отговарящи на твърдението от листчето, което е изтеглил.

Дейност 3: Договаряне и изписване на правилата в групата

Цел: Изработване на **Правила за групова работа**.

Инструкция:

Водещите обосновават необходимостта от правила за групова работа и приканват участниците за предложения. Ако те са по-пасивни, могат да се предложат няколко примерни такива:

- 1) Изслушваме се, без да се прекъсваме
- 2) Всички мнения и идеи са ценни
- 3) Без обиди, уважаваме се
- 4) Говорим лично за себе си

- 5) Не коментираме мненията на другите
- 6) В сериозните моменти сме сериозни, а във веселите се забавляваме
- 7) (остава свободно за допълване)

Дейност 4: Въведение в темата за „доброто и лошото отношение” и целта на програмата

Цел: Да се открият “основните проблеми” на участниците в ежедневието в училище - какво ценят, какво ги тревожи, как се свързват с приятелите, как вземат решения, как създават взаимоотношения, как се доверяват, как и кога губят доверие у приятелите си. Да се изяснят и определят проявите на лошото отношение (малтретирането/насилието) сред децата в училищната среда.

Инструкция:

Под формата на мозъчна атака да се идентифицират, анализират и разпознават проявите на насилие сред децата в групата.

Задайте въпрос:

- „Когато чуete думата „тормоз” или израза „лошо отношение”, за какво се сещате?” (Запишете всичко, което децата споделят.)
- Задайте насочващ въпрос: „А когато чуete „тормоз в училище”, за какво се сещате?” (Помолете децата да ви споделят всички образи, картини, чувство, случки или други думи, спомени.)

Тези проблеми, които се припознаят като общи, се формулират по подходящ начин с помощта на водещите и се записват на постер.

По същия начин се задават още два въпроса към групата:

- Когато чуete израза „добро отношение”, какво си представяте, с какво го свързвате? (насърчете децата да споделят всяка асоциация, образ, картина, спомен, чувство и запишете на постера споделеното от тях.
- След това задайте фокусиращ въпрос: А какво си представяте като чуete израза „добро отношение в училище”? (отново запишете всичко, което децата споделят).

Обобщение: Помогнете на децата да направят обобщения за това какви са разликите между доброто и лошото отношение и то най-вече относно чувствата и образите, които асоциират. Кажете им, че в тази програма ще си говорим за доброто и лошото отношение в живота и

отношенията на хората и най-вече докато те са в училище. Ще си говорим и за това, какво можем да променим, за да направим нашето училище по-приятно и по-защитено място за всички деца.

Дейност 5: Игра „Водач и стадо”

Цел:Игра за доверие и сплотяване на групата

Инструкция:

Групата да излъчи двама доброволци. Те избират по един човек от групата, така че да се получат два отбора. В залата се поставят препятствия. Двата отбора трябва да преминат от точка А до точка Б, като само водещия е с отворени очи и няма право да говори. Водача трябва да организира групата си да премине разстоянието, като ги напътства без думи, с помощта на предварително договорени с тях сигнали, съблюдавайки тяхното безопасно преминаване през препятствията. Печеливш е отбора, който първи стигне до точка Б.

Бележки към водещия:

- Преценете времето, за да решите как да изпълните тази игра. На два отбора едновременно, последователно или на един цял отбор.
- Ако пространството не позволява двете групи да стартират едновременно, то може да пуснете отборите един след друг. Тогава акцентът няма да е към бързина и съревнователен, а повече за преживяването да се довериш на някой друг.
- Ако искате да работите повече за преживяване, а не за съревнование, то пуснете цялата група като един отбор. Дайте време за споделяне на чувствата и емоциите на всеки от участниците.

Дейност 6: Приключване на сесията

Цел:Да се обобщи дискутираното по време на сесията и да се провери настроението на групата.

Инструкция:

Сесията приключва с обобщение от страна на водещия. Участниците могат да споделят как се чувстват. Помолете ги да опишат своето настроение като сезон: пролет, лято, есен или зима – и ги помолете да пояснят защо са избрали този сезон.

Приложение към сесия № 1

(игра „Някой, който ...” за разпечатване за всеки от участниците)

1.Някой, който обича да яде торта; 2.Някой, който се е возил на мотор; 3.Някой, който има куче вкъщи; 4.Някой, който не обича фантастични филми; 5.Някой, който си е сложил парфюм днес; 6.Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7.Някой, който спи с нощница; 8.Някой, който е доил крава	1.Някой, който обича да яде торта; 2.Някой, който се е возил на мотор; 3.Някой, който има куче вкъщи; 4.Някой, който не обича фантастични филми; 5.Някой, който си е сложил парфюм днес; 6.Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7.Някой, който спи с нощница; 8.Някой, който е доил крава
1.Някой, който обича да яде торта; 2.Някой, който се е возил на мотор; 3.Някой, който има куче вкъщи; 4.Някой, който не обича фантастични филми; 5.Някой, който си е сложил парфюм днес; 6.Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7.Някой, който спи с нощница; 8.Някой, който е доил крава	1.Някой, който обича да яде торта; 2.Някой, който се е возил на мотор; 3.Някой, който има куче вкъщи; 4.Някой, който не обича фантастични филми; 5.Някой, който си е сложил парфюм днес; 6.Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7.Някой, който спи с нощница; 8.Някой, който е доил крава

1. Някой, който обича да яде торта; 2. Някой, който се е возил на мотор; 3. Някой, който има куче вкъщи; 4. Някой, който не обича фантастични филми; 5. Някой, който си е сложил парфюм днес; 6. Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7. Някой, който спи с нощница; 8. Някой, който е доил крава	1. Някой, който обича да яде торта; 2. Някой, който се е возил на мотор; 3. Някой, който има куче вкъщи; 4. Някой, който не обича фантастични филми; 5. Някой, който си е сложил парфюм днес; 6. Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7. Някой, който спи с нощница; 8. Някой, който е доил крава
1. Някой, който обича да яде торта; 2. Някой, който се е возил на мотор; 3. Някой, който има куче вкъщи; 4. Някой, който не обича фантастични филми; 5. Някой, който си е сложил парфюм днес; 6. Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7. Някой, който спи с нощница; 8. Някой, който е доил крава	1. Някой, който обича да яде торта; 2. Някой, който се е возил на мотор; 3. Някой, който има куче вкъщи; 4. Някой, който не обича фантастични филми; 5. Някой, който си е сложил парфюм днес; 6. Някой, който си мие зъбите три пъти на ден; 7. Някой, който спи с нощница; 8. Някой, който е доил крава

СЕСИЯ 2. Феноменът насилие – тормоз между децата в училище или извън училище

ЦЕЛ: Да се осигури защитено пространство, в което участниците в групата да споделят личен опит. Да се развият умения у децата да разпознават потенциално рискови ситуации. Да се повишат уменията им за разпознаване на ситуации свързани със заплаха от насилие, да се сензитивират децата по отношение на това към кого да се обърнат за помощ и съдействие, ако имат такива преживявания.

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Припомяне на правилата в групата Игра за загяване- Инсталация с яйца	20 мин.
2.	Работа в малки групи по казуси - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия	40 мин.
3.	Игра „Нека докоснем...“	15 мин.
4.	Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Последен рунд“	15 мин.
	Общо	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Групата да бъде подготвена за работната фаза и за създаване на работна атмосфера, припомняне на правилата в групата

Инструкция:

След припомняне на правилата на групата, децата се разделят на два отбора на случаен принцип. Всяка една от групите има за задача да направи инсталация с яйца, като целта е да опаковат по

такъв начин яйцето, че когато го пуснат от височина около метър на земята, то да не се счупи. Това е игра за екипност, постигане на единомислие и сплотяване в името на обща цел.

Бележки към водещия:

Необходимо е предварително да се подготвят материалите за играта: няколко здрави и сурови яйца – по 1 яйце на отбор; тиксо; вестници; балони – по два на отбор. Имате 15 минути за изработване и 5 минути за проверка на резултатите.

Дейност 2: Работа по казуси

Цели:

- Да се въведат в темата за насилието.
- Да се осигури защитено пространство, в което децата да споделят личен опит.
- Да се изградят умения за разпознаване на неприемливо поведение, тормоз, групово нападение, както и изработване на подходящи реакции за справяне в подобни ситуации.

Инструкция:

Децата се разделят в две или четири групи, според броя им. Работят по следните казуси и въпросите под тях. Разпечатват се казусите от приложение №2.

Казус 1

Една вечер след училище непознато момче, видимо по-голямо, се приближило до Тошко на излизане от училищния двор и го заплашил, че ще го набие, ако Тошко не му даде парите и мобилния си телефон.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Тошко? Защо?
2. Може ли да посочите как се нарича този вид постъпка, извършена от непознатото момче?
3. Това случва ли се в нашето училище? Познавате ли деца, на които да се е случило?
4. Случвало ли ви се е подобно нещо? Как постъпихте или как бихте постъпили в такава ситуация?

Казус 2.

На път към къщи Кирил бил спрян от група момчета от по-горен клас. Те започнали да го обиждат и да му се подиграват. Не го пускали да си тръгне. Когато той им казал да го оставят на мира, те го набили.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Кирил? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на момчетата от историята?
3. Това случва ли се в нашето училище? Познавате ли деца, на които да се е случило?
4. Какво бих направил аз на мястото на Кирил? Защо?

Всяка от групите определя ръководител, който представя казуса и работата по него. Следва дискусия по въпросите, поставени от казусите в общата група.

Обобщение от водещия - какъв е видът на насилието и вариантите за търсене на помощ в такива ситуации.

Бележки към водещия:

Обяснете на децата, че това поведение е неприемливо и дори законът го определя като неприемливо. Това е грабеж, а детето е жертва на грабеж -връстници, на които им се е случило някой да използва сила, за да им отнеме вещ, дреха, пари или мобилен телефон (казус 1). Във втория казус имаме: **групово нападение и нанасяне на побой и тормоз** – когато група връстници нападнат друго дете или деца с цел да им причинят страдание (казус 2).

Дейност 3: Игра „Докосни”

Цел: Игра за групова динамика

Инструкция: По команда на водещия всички докосват нещо в залата. Това може да е един и същи предмет, който се среща няколко пъти в залата или върху хората в залата. Например: дъската,

вратата, нещо стъклено, нещо зелено, маратонка и др. Важното е всички да докоснат назования предмет за възможно най-кратко време!

Дейност 4: Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Последен рунд“

Цел: Да се провери как се чувстват участниците, какво те определят като полезно от сесията, възможно ли е да го прилагат.

Инструкция:

Всички застават в тесен кръг. Помолете всеки от участниците да каже нещо на края на срещата. Изказването може да е свързано с това, което са научили или с това, което е имало стойност за тях, докато са били заедно или да бъде оставено отворено като тематика. Можете да помолите хората да кажат дума, изречение. Последното изказване остава за водещия – да се опита да обедини изказванията и да остави последната положителна нотка в разговора.

Приложение № 2

Казуси за разпечатване и раздаване на групите.

Казус 1

Една вечер след училище непознато момче, видимо по-голямо, се приближило до Тошко на излизане от училищния двор и го заплашил, че ще го набие, ако Тошко не му даде парите и мобилния си телефон.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Тошко? Защо?
2. Може ли да посочите как се нарича този вид постъпка, извършена от непознатото момче?
3. Това случва ли се в нашето училище? Познавате ли деца, на които да се е случило?
4. Случвало ли ви се е подобно нещо? Как постъпихте или как бихте постъпили в такава ситуация?

Казус 2.

На път към къщи Кирил бил спрян от група момчета от по-горен клас. Те започнали да го обиждат и да му се подиграват. Не го пускали да си тръгне. Когато той им казал да го оставят на мира, те го набили.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Кирил? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на момчетата от историята?
3. Това случва ли се в нашето училище? Познавате ли деца, на които да се е случило?
4. Какво бих направил аз на мястото на Кирил? Защо?

СЕСИЯ 3. Междоличностните отношения – доверие, обида, обич, гняв, агресия

ЦЕЛ: Да се открият “основните проблеми” на участниците в ежедневието - какво ценят, какво ги тревожи, как се свързват с приятелите, как вземат решения, как създават взаимоотношения, как се доверяват, как и кога губят доверие у приятелите си. Да се изясни и дефинира същността на малтретирането и насилието сред юношите в училищната среда.

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Припомяне на правилата в групата Изработване на колаж на тема „Приятелство”	20 мин.
2.	Работа в малки групи по казуси - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия	30 мин.
3.	Ролева игра: „Проиграване на алтернативите”	20 мин
4.	Игра „Стражари и апаши”	10 мин.
5.	Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Дървото”	10 мин.
	Общо	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Групата да се позитивира и подготви за работа

Инструкция: След припомняне на правилата на групата, децата се разделят на два отбора на случаен принцип. На участниците в групите им се подава темата на колажа: „Приятелство”. Те

имат за задача от изрязани картинки и букви, фрази да представят интерпретация за това, какво за тях е приятелството. Снимките се залепват върху хартия за апликиране. Могат да използват фулмастри, с които да дорисуват или допълват колажа, който са изработили. След изготвянето на колажа групите представят своята работа в голяма група. Следва дискусия на тема приятелство с цел изразяване на чувства и нагласи по непр provокативен за участниците начин.

Бележки към водещия:

Необходимо е да се подготвят предварително материали, за да могат децата да работят по колажите. Нужни са вестници, списания, сухо лепило, ножици, големи кадастри или листа от постери за всяка група.

Дейност 2: Работа по казуси

Цел: Да се въведат участниците в темата за физическото насилие и тормоза от страна на връстници, да бъдат провокирани да споделят личен опит и евентуални реакции в сходни ситуации

Инструкция: Децата се разделят в две или четири групи, според броя им, на случаен принцип. Работят по следните казуси и въпросите под тях. Казусите за разпечатване са в приложение №3.

Казус 3.

Радо често след училище оставал да рита в училищния двор. Един ден едно момче ударило Радо по време на спор между връстници в училището.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Радо? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на съучениците на Радо?
3. Това случва ли се в моето училище? Познавате ли деца, на които това се е случило?
4. Какво бих направил аз на мястото на Радо? Защо?

Казус 4.

Дидо е на 12 години и не обичал да стои сам в класната стая, затова в междучасията често излизал в коридора или на двора, за да прекарва време с приятелите си от другия клас. Приятелите на Дидо го карали да прави най-различни неща, често го бутали и го дърпали за косата или дрехите.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Дидо? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на приятелите на Дидо?
3. Това случва ли се в моето училище? Познавате ли деца, на които това се е случило?
4. Какво бих направил аз на мястото на Дидо? Защо?

Всяка от групите определя ръководител, който представя казуса и работата по него. Следва дискусия по въпросите, поставени от казусите в общата група.

Обобщението от водещия е в посока на това, какъв е видът на насилието и какви са варианти за търсене на помощ или справяне в такива ситуации.

Бележки към водещия:

Насилието в казус 3 е: физическо нападение (побой) при спор – разрешаване на конфликт, на спор чрез насилие.

Насилието в казус 4 е: нар. булинг, т.е. тормоз от връстници – връстници, които принуждават друго дете да прави неща, които то не желае, за да бъде унижено или за да пострада, както и да търпи техни подигравки или тормоз, т.е. думи и действия, които го раняват.

Помогнете на децата да поговорят за алтернативите на насилието в двата казуса.

Дейност 3: Ролева игра: „Проиграване на алтернативите”

Цел: Да се помогне на децата да развият алтернативи и модели за добро отношение.

Инструкция: може да помолите децата да разиграят казус 3 и казус 4 като едно от децата се опита да влезе в ролята на наблюдател, който помага на ядосаното момче от казус 3, за да говори за чувствата си така да избегне удрянето и физическото нападение. Водещият трябва да подготви детето и да му помага с насочващи думи. В казус 4 може да се разиграе ситуацията, в която момчето Дидо говори за емоциите си и не се съгласява да му се подиграват. Имате нужда от време поне 20 мин.

Бележки на водещия: Необходимо е да имате умения и познания за моделиране на ролева игра.

Дейност 4: Игра „Стражари и апаши”

Цел: Игра за групова динамика, раздвижване и снемане на напрежението преди края на сесията

Инструкция: Децата се разделят по двойки на случаен принцип, като трябва да бъдат нечетен брой, т.е. един участник не е в двойка с никой. Прави се кръг от столове, като броят им трябва да отговаря на броя на участващите двойки. Единият участник от двойките сяда, а другият застава зад гърба му. Участникът, който не е в двойка остава с празен стол. Той има за задача да привлече някой от участниците, който е седнал на стол като не трябва да говори и трябва да го направи незабелязано от стражаря. Стражаря от своя страна трябва да си пази участника, с който е в двойка. След това стражари и апаши си разменят местата в двойките.

Дейност 5: Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Дървото”

Цел: Междинна оценка, с цел проследяване еволюцията в поведението, адаптирането и настроеността на участниците.

Инструкция:

На всеки участник се раздава дърво с човечета(виж приложение № 3). Всеки трябва да избере човече, което най-добре представя начина, по който се чувства в момента. Помолете хората да

оцветят избраното човече. Всички човечета могат да бъдат залепени на стената и участниците да обяснят накратко избора си пред групата.

Приложение № 3

Казуси за разпечатване за участниците

Казус 3.

Радо често след училище оставал да рита в училищния двор. Един ден едно момче ударило Радо по време на спор между връстници в училището.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Радо? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на съучениците на Радо?
3. Това случва ли се в моето училище? Познавате ли деца, на които това се е случило?
4. Какво бих направил аз на мястото на Радо? Защо?

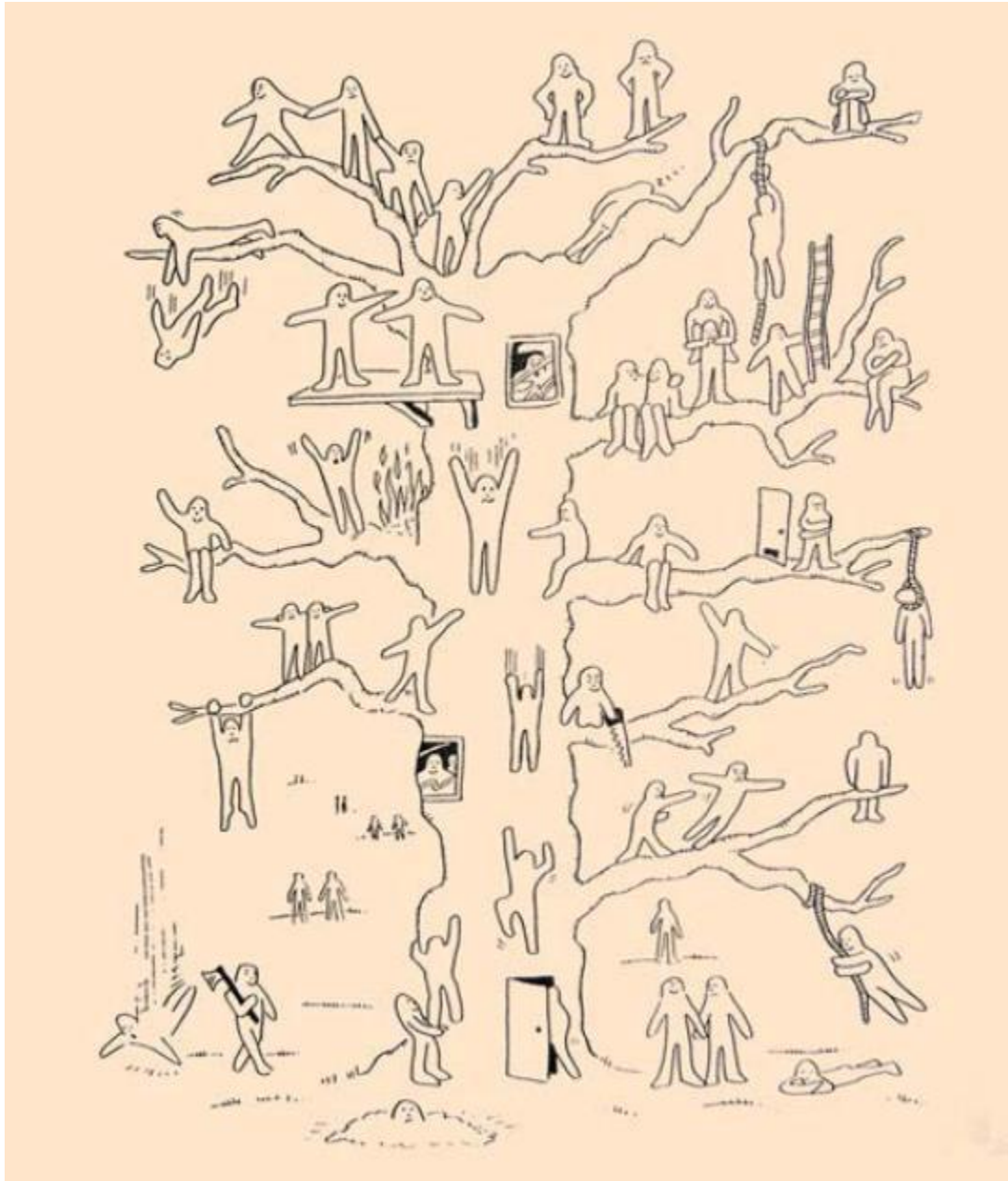
Казус 4.

Дидо е на 12 години и не обичал да стои сам в класната стая, затова в междучасията често излизал в коридора или на двора, за да прекарва време с приятелите си от другия клас. Приятелите на Дидо го карали да прави най-различни неща, често го бутали и го дърпали за косата или дрехите.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Дидо? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на приятелите на Дидо?
3. Това случва ли се в моето училище? Познавате ли деца, на които това се е случило?
4. Какво бих направил аз на мястото на Дидо? Защо?

Дърво с човечета

СЕСИЯ 4. Емоционалното насилие и свидетел на насилие

ЦЕЛ: Да се изясни и дефинира същността на емоционалното насилие - малтретирането и насилието от страна на възрастни и връстници, които може да са ни близки. Емоционалното насилие насилие ли е? Когато ставам свидетел на насилие, аз жертва ли съм? Срам и чувство за вина – какво да правя с това?

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Упражнение „Връщане на лентата“	15 мин.
2.	Работа в малки групи по казуси - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия	45 мин.
3.	Игра „Асоциации“	15 мин.
4.	Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Мерцедес“	15 мин.
	Общо	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Участниците да си припомнят важните изводи от предните сесии, обобщение изписване на постер какви са видовете насилие

Инструкция:

Всеки един от участниците споделя какво му е направило впечатление от предходните сесии, дали е имало ситуация, която е наподобявала някоя от разглежданите в казусите, имало ли е нещо, за което е продължил да мисли или е останало неизказано.

На постер се извеждат видовете лошо отношение (насилие), по които е работено в предходните сесии. Може да се допълва до края на програмата.

Вариант 2:

Рисувателно упражнение: „Да рисуваме обща картина”

Инструкция: Голямата група да се раздели на две или три по-малки групи в зависимост от броя на участниците. Малката група се завързва с ластик, обявева се темата на рисунката – джунгла, космос и др., а на децата се дава следната инстанция. Без да говорите помежду си само с мимики жестове нарисуйте обща рисунка.

Обсъждане:

В голяма група се обсъждат рисунката, чувствата на децата породени от невъзможността да говорят помежду си, чувството породено от ограниченията на ластика.

Дейност 2: Работа по казуси

Цел: Да се въведат участниците в темата за домашното насилие – физическо и емоционално насилие в семейството. Да бъдат провокирани да споделят личен опит и преживявания в аналогични ситуации.

Инструкция: Децата се разделят в три групи, според броя им. Работят по следните казуси и въпросите под тях. Казусите за печат са в приложение № 4.

Казус 6.

Теди е на 11 години. В голямото междучасие тя става неволен свидетел на това как пред женската тоалетна момче от 9 клас удря шамар на момиче от 7 клас. Това не е първата такава случка в това училище.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Теди? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на

момчето от 9 клас?

3. Познавате ли някой от вашето училище, на който да му се е случвало да види подобна постъпка между деца в училището?

4. Какво бих направил аз на мястото на Теди? Защо?

Казус 7.

Тина е в тийнейджърска възраст, често настроението ѝ е променливо и нервно, не се разбира със съучениците си. Те също не я харесват, защото често тя им вика и ги обижда. В междучасието настъпил спор между Тина и нейната съученичка Еми, защото Еми отказала да даде на Тина да препише домашното. Тина се ядосала и я нагрубила с лоши думи. Това не е било за първи път Тина да нагрубява Еми.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Еми в тази ситуация и защо?
2. Може ли да посочите как се нарича тази постъпка, извършена от Тина? Имате ли предположения защо Тина се държи така? Запишете ги.
3. Познавате ли момче или момиче, на което това да му се е случвало?
4. Споделете как вие бихте постъпили в подобна ситуация.

Казус 8.

Коста е в 5 клас, но има наднормено тегло и трудно се справя в часовете по физическо. Учителят по физическо често коментира килограмите на Коста и му вика като не се справя с упражненията. Последният път в час по физическо Коста отказва да направи едно упражнение, това ядосва учителят по физическо и той обижда Коста като му казва думи за неговите килограми и тромавост. Учителят по физическо и друг път се е държал грубо и с обидни думи към други деца, които трудно се справят в часовете по физическо.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Коста в тази ситуация и защо?
2. Може ли да посочите как се нарича тази постъпка, извършена от учителя по физическо?

3.Познавате ли момче или момиче, на което това да му се е случвало подобна ситуация в училище с учител?

4.Споделете как вие бихте постъпили в подобна ситуация.

Всяка от групите определя ръководител, който представя казуса и работата по него. Следва дискусия по въпросите, поставени от казусите в общата група.

Обобщение от водещия относно това, какъв е видът на насилието и варианти за търсене на помощ и алтернативно поведение в такива ситуации.

- Казус 6 представя случай на физическо насилие между връстници като момичето Теди е свидетел на физическо насилие. Когато ставаме свидетели на тормоз над друго лице, ние също се тормозим от видяното. Това е психически тормоз за нас.
- Казус 7 представя случай на психическо (емоционално) насилие от страна на връстник. Емоционално насилие е, когато връстник ни обижда или нагрубява с думи.
- Казус 8 е психическо (емоционално) насилие от страна на възрастен към дете – в случая това е учител. Възрастен да обиди и нагруби дете с думи, това също е емоционален тормоз.

Дейност 3 : Игра „Асоциации”

Цел: Да се развият отношенията в групата, така че да се улесни споделянето между участниците. Изводите от играта да се използват за работата по отношение на общуването: понякога интерпретираме погрешно това, което другия прави. Да се наблюдаваме не е достатъчно, за да се разбираме, имаме нужда и да си говорим.

Инструкция:

Всеки от участниците тегли листче, на което е написано чувство (тъга, щастие, радост, срам). Задачата му е да обясни без думи на останалите деца от групата, това, което му се е паднало. Те от своя страна имат за задача да разпознаят конкретното чувство.

Дейност 4 : Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Мерцедес”

Цел: Обратна връзка на сесията, да се провери какво е настроението на участниците, полезното за тях и съществуващите трудности. Затваряне на групата.

Инструкция:

Всеки от участниците получава лист, на който да нарисова емблемата на Мерцедес. Като в първата графа да отговори на въпроса „Какво ми хареса?“, в следващата- „Какво ме затрудни?“ и в третата- „Какво ми светна?“.

Приложение № 4

Казуси за разпечатване

Казус 6.

Теди е на 11 години. В голямото междучасие тя става неволен свидетел на това как пред женската тоалетна момче от 9 клас удря шамар на момиче от 7 клас. Това не е първата такава случка в това училище.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Теди? Защо?
2. Можете ли да посочите как се нарича такъв вид постъпка, като тази на момчето от 9 клас?
3. Познавате ли някой от вашето училище, на който да му се е случвало да види подобна постъпка между деца в училището?
4. Какво бих направил аз на мястото на Теди? Защо?

Казус 7.

Тина е в тийнейджърска възраст, често настроението ѝ е променливо и нервно, не се разбира със съучениците си. Те също не я харесват, защото често тя им вика и ги обижда. В междучасието настъпил спор между Тина и нейната съученичка Еми, защото Еми отказала да даде на Тина да препише домашното. Тина се ядосала и я наругубила с лоши думи. Това не е било за първи път Тина да наругубява Еми.

Въпроси:

5. Според вас какво ще направи Еми в тази ситуация и защо?
6. Може ли да посочите как се нарича тази постъпка, извършена от Тина? Имате ли предположения защо Тина се държи така? Запишете ги.
7. Познавате ли момче или момиче, на което това да му се е случвало?
8. Споделете как вие бихте постъпили в подобна ситуация.

Казус 8.

Коста е в 5 клас, но има наднормено тегло и трудно се справя в часовете по физическо. Учителят по физическо често коментира килограмите на Коста и му вика като не се справя с упражненията. Последният път в час по физическо Коста отказва да направи едно упражнение, това ядосва учителят по физическо и той обижда Коста като му казва думи за неговите килограми и тремавост. Учителят по физическо и друг път се е държал грубо и с обидни думи към други деца, които трудно се справят в часовете по физическо.

Въпроси:

1. Според вас какво ще направи Коста в тази ситуация и защо?
2. Може ли да посочите как се нарича тази постъпка, извършена от учителя по физическо?
3. Познавате ли момче или момиче, на което това да му се е случвало подобна ситуация в училище с учител?
4. Споделете как вие бихте постъпили в подобна ситуация.

СЕСИЯ 5. Аз и моето тяло

ЦЕЛ:

- Да разбират и назовават частите на собственото тяло.
- Да осъзнават собствените си усещания, преживявания и поведение.
- Да се въведат в темата за сексуалната култура.
- Добро и лошо докосване.
- Да разбират силата на натиска, управляван от другите.

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Измерване на настроението на участниците с играта „Какъв цвят съм?“	5 мин.
2.	Индивидуална рисувателна задача „Моето тяло“- представяне и дискусия	15 мин.
3.	Работа в две групи по казус - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия;	35 мин.
4.	Игра „30 начина да спрем насилието“	15 мин.
5.	Представяне от водещите на книгата „Аз и моето тяло“- дискусия	20 мин.
6.	Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Какъв цвят съм?“	5 мин.
	<i>Общо</i>	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Измерване на настроението на групата;

Инструкция:

На децата се дават листчета в основните 5 цвята, като всяко от тях трябва да избере цвета, който най-добре отговаря неговото настроение. Водещият обобщава настроението в групата, очакванията към сесията и обяснява кратко целта и програмата на работната сесия.

Дейност 2: Индивидуална рисувателна задача „Моето тяло” - представяне и дискусия

Цел: Децата да развиват умения, които им позволяват да разпознават тялото си, неговите части и функции. Да се помогне на децата да се научат да откриват прилики и разлики между себе си и другите. Да се окуражава детето да описва себе си и да изразява чувствата си графично и вербално.

Инструкция:

Всяко дете получава лист и фулмастри, като има за задача да нарисова собственото си тяло. След като приключат децата се приканават да разкажат за себе си, за това как изглежда тялото им. Дискусията се фокусира върху начина, по който всеки от участниците е изобразил себе си и мислите и чувствата му, свързани с процеса на рисуване и крайният продукт.

Дейност 3: Работа в две или четири групи по казус - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия.

Цел: Децата да направят разлика през работата по казуса между „добро” и „лошо” докосване.

Инструкция: Децата се разделят в две или четири групи. Работят по следните казуси и въпросите под тях. Казусите за разпечатване са в приложение № 5.

Казус 9. Историята на момичето Мими

Мими е на 12 години и обича да танцува. Заедно със своя приятелка те се записват на курс по танци, който се провежда в салона на училището. Всичко върви добре, напредват бързо и лесно. Учителят по танци е мил и внимателен с тях. Един ден той извиква Мими при себе си в неговия

кабинет и започва да ѝ говори мили думи, започва да докосва различни интимни части на тялото ѝ. Мими е много изненадана и объркана от това поведение на учителя. Не знае как да постъпи.

Въпроси:

1. Според вас как се е почувствала Мими от тази случка? Мислите ли, че тя ще сподели това с някой друг? Дайте своите аргументи.
2. Вие, ако сте на мястото на Мими, какво мислите, че ще направите? Помогнете на Мими да вземе правилно решение.
3. Как според вас се нарича постъпката, която е на учителя по танци на Мими?
4. Какво мислите, че може да се направи, за да предпазите децата във вашето училище и да не им се случват подобни ситуации?

Казус 10. Историята на Мина

Мина е на 11 години, но вече изглежда като по-голяма. Момчетата от по-горните класове започва да я заглеждат и да ѝ говорят думи относно нейното тяло. Веднъж момче от 9 клас пресреща Мина в дъното на коридора близо до стълбите, където няма никой, и започва да ѝ говори любовни думи за сексуални отношения с нея. Мина е объркана от това поведение на големия ученик. Не знае как да постъпи.

Въпроси:

1. Според вас как се е почувствала Мина от тази случка? Мислите ли, че тя ще сподели това с някой друг? Дайте своите аргументи.
2. Вие, ако сте на мястото на Мина, какво мислите, че ще направите? Помогнете на Мина да вземе правилно решение.
3. Как според вас се нарича постъпката, която е на този ученик от 9 клас?
4. Какво мислите, че може да се направи, за да предпазите децата във вашето училище и да не им се случват подобни ситуации?

Всяка от групите определя ръководител, който представя казуса и работата по него. Следва дискусия по въпросите, поставени от казусите в общата група.

Бележки към водещия:

- Добре е да проверите дали децата разбират изразите „интимни части“, ако се затрудняват, може да им помогнете да ги назоват с техни думи или с думи, които са чували от техните родители.
- Относно вида на насилието: казус 9 представя ситуация на блудствени действия с дете, които са забранени от закона и се разглеждат като недопустимо поведение на възрастен с дете под 14 г. В казус 10 е представена ситуация на вербално сексуално насилие от по-голямо дете към малолетно дете.
- Обърнете внимание на 4 въпрос „Какво мислите, че може да се направи, за да предпазите децата във вашето училище и да не им се случват подобни ситуации?“ Този въпрос е свързан със следващата игра в дейност 4, където ще насърчим децата да измислят алтернативи за спиране на насилието (виж дейност 4).

Дейност 4: игра „Да измислим 30 начина да спрем насилието“

Цел:Целта е да се помогне на децата да измислят колкото се може повече алтернативи за предпазване на децата от неподходящо сексуално поведение към тях от други деца или възрастни на територията на училището.

Инструкция:

Разделете децата на три групи на случаен принцип, раздайте малки листчета на всяка група и химикали. Дайте им следната инструкция: „Моля да измислите 30 различни начина, с които можете да спрете насилието над деца във вашето училище. Имате 5 минути, за да ги измислите и да ги запишете на малките листчета пред вас. Моля да запишете всяка идея на ново листче.“ Насърчете децата да търсят най-различни алтернативи и дори странни хрумки. Дайте време от 5 минути всяка група да ги прочете и ги залепете на голям постер. Накрая обединете тези, които си съвпадат и пребройте всички различни идеи. Това е резултатът на групата. От тези идеи може да отделите още 5 минути, за да ги разделите в две колони: първа колона „полезни и възможни“; втора колона „опасни и невъзможни“.

Бележки на водещия:

Пригответе предварително листчета и химикали за играта, както и голям постер, на който да се залепят всички листчета.

Дейност 5: Представяне от водещите на книгата „Аз и моето тяло”- дискусия

Цел: Да формират убеждението, че техните тела принадлежат само и единствено на тях самите, да създадат у тях умения да отказват неприятни контакти и да оценяват постъпките си в конкретни ситуации.

Инструкция:

Деца да бъдат подтикнати да говорят за своето тяло, за да затвърдят убежденията си, че то им принадлежи и е неприкосновено. Дискусията да се насочи в подкрепа на отказа да споделят тялото си, когато не желаят това, както и да намерят думите, с които да се противопоставят на неприятните контакти, защото често децата не владеят необходимите думи, за да говорят за неприятните контакти. Затова е важно да се създаде контакт и атмосфера на доверие в групата.

Бележки към водещия:

Ползвайте следните помощни материали: „Това си е моето тяло”, автор: Лори Фрийман.

Дейност 6: Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Какъв цвят съм?”

Цел: Обратна връзка на сесията, да се провери какво е настроението на участниците, полезното за тях и съществуващите трудности. Затваряне на групата

Инструкция:

На децата се раздават същите листчета в основните 5 цвята, както в началото на сесията, като всяко от тях трябва да избере цвета, който най-добре отговаря неговото настроение. Водещият обобщава настроението в групата в края на сесията и прави връзка с това в началото ѝ.

Казуси за разпечатване

Казус 9. Историята на момичето Мими

Мими е на 12 години и обича да танцува. Заедно със своя приятелка те се записват на курс по танци. Всичко върви добре, напредват бързо и лесно. Учителят по танци е мил и внимателен с тях. Един ден той извиква Мими при себе си в неговия кабинет и започва да ѝ говори мили думи, започва да докосва различни интимни части на тялото ѝ. Мими е много изненадана и объркана от това поведение на учителя. Не знае как да постъпи.

Въпроси:

1. Според вас как се е почувствала Мими от тази случка? Мислите ли, че тя ще сподели това с някой друг? Дайте своите аргументи.
2. Вие, ако сте на мястото на Мими, какво мислите, че ще направите? Помогнете на Мими да вземе правилно решение.
3. Как според вас се нарича постъпката, която е на учителя по танци на Мими?
4. Какво мислите, че може да се направи, за да предпазите децата във вашето училище и да не им се случват подобни ситуации?

Казус 10. Историята на Мина

Мина е на 11 години, но вече изглежда като по-голяма. Момчетата от по-горните класове започва да я заглеждат и да ѝ говорят любовни думи относно нейното тяло. Веднъж момче от 8 клас пресреща Мина в дъното на коридора близо до стълбите, където няма никой, и започва да докосва интимните части на тялото ѝ. Мина е объркана от това поведение на големия ученик. Не знае как да постъпи.

Въпроси:

1. Според вас как се е почувствала Мина от тази случка? Мислите ли, че тя ще сподели това с някой друг? Дайте своите аргументи.
2. Вие, ако сте на мястото на Мина, какво мислите, че ще направите? Помогнете на Мина да вземе правилно решение.
3. Как според вас се нарича постъпката, която е на този ученик от 9 клас?
4. Какво мислите, че може да се направи, за да предпазите децата във вашето училище и да не им се случват подобни ситуации?

СЕСИЯ 6. Интимност и сексуалност – подходящо и неподходящо поведение

ЦЕЛ:

- Да се въведат в темата за сексуалната култура.
- Да се изградят умения за различаване на понятията любов, интимност, секс, сексуалност.
- Информирание на децата, с цел повишване на тяхната култура и формиране на умения за разпознаване и превенция на сексуалното насилие.
- Сензитивиране на децата по отношение на престъпния характер на деянието.

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Упражнение „Връщане на лентата”	5 мин.
2.	Игра „Смяна на местата по общ признак”	15 мин.
3.	Работа в две групи по казус - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия;	30 мин.
4.	Игра „Помощ за Тошко”	30 мин
5.	Приключване на сесията с играта „Импулс”	10 мин.
	Общо	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Участниците да си припомнят важните изводи от предните сесии, обобщение изписване на постер какви са видовете насилие

Инструкция:

Всеки един от участниците споделя какво му е направило впечатление от предходните сесии, дали е имало ситуация, която е наподобявала някоя от разглежданите в казусите, имало ли е нещо, за което е продължил да мисли или е останало неизказано.

На постер се извеждат видовете насилие, по които е работено в предходните сесии. Може да се допълва до края на програмата.

Бележка към водещия:

Постерът да се пази, защото е предвидено да се ползва в **последната заключителна сесия**.

Дейност 2: Игра „Смяна на местата по общ признак”

Цел: Игра за групова динамика

Инструкция:

Участниците в групата се събират в кръг. Един от тях застава в средата и за него няма стол. Той трябва да даде инструкция на останалите „Нека да си сменят местата, всички, които....” (например – имат черни обувки, носят очила, имат черна коса и т.н.). Всички, отговарящи на този общ признак, трябва да си разменят местата, като този, който не успее да седне, задава следващия общ признак.

Дейност 3: Работа в две групи по казус - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия;

Цел:

- Да се въведат в темата за сексуалната култура.
- Да се изградят умения за различаване на понятията любов, интимност, секс, сексуалност.
- Информирание на децата, с цел повишване на тяхната култура и формиране на умения за разпознаване и превенция на сексуалното насилие.

Инструкция: Децата се разделят в две или три групи, според броя им. Работят по следните казуси и въпросите под тях.

Историята на момчето Тошко (казус 11)

Тошко е на 11 години и е много контактен. Често обичал да се разхожда след училище сам из квартала близо до училищния двор. Един следобед по-големи момчета от неговото училище го поканили в един гараж, за да види специална камера. Тошко имал възможност да я подържи и дори да снима с нея. По-късно момчетата го накарали да си свали дрехите и го снимали с камерата, докато е гол. Тошко бил толкова объркан, че не знаел как да реагира. Чувствал се много засрамен и унижен. Момчетата го заплашили да не казва на никой, иначе цялото училище ще види голите му снимки.

Въпроси:

1. Според вас как се е почувствал Тошко от тази случка? Мислите ли, че той ще сподели това с някой друг? Дайте своите аргументи.
2. Според вас как се нарича постъпката на по-големите момчета от училището на Тошко?
3. Чувствате ли се в безопасност във вашето училище и около него? Дайте аргументи защо мислите така.

Всяка от групите определя ръководител, който представя казуса и работата по него. Следва дискусия по въпросите, поставени от казусите в общата група.

Обобщение от водещия (изводи от казуса):

- Постъпката на тези момчета се определя от закона като нарушение. Такъв тип фотография не е позволена от закона и се наказва.
- В такива ситуации много често изпитваме срам, смущение и се чувстваме объркани. Не очакваме от хората да постъпва така с нас. Понякога мислим, че ние сме виновни, за да постъпят така с нас и това ни кара да се чувстваме още по-зле. Възможно е дори да ни заплашат, за да ни накарат да запазим тайната за случилото се, както момчетата заплашиха Тошко. Това може да ви накара да изпитате още по-голям страх, да се чувствате още по-уплашени и объркани. Такива са и чувствата, които Тошко изпитва, затова е важно да споделите случилото се с възрастен, на който имаме пълно доверие.
- Знай, че постъпки като тази на големите момчета, които срещнали Тошко, се определят от закона като престъпление срещу деца и се наказват строго. Никой не може да ни кара да се събличаме и да снима частите на нашето тяло, особено когато сме деца.
- **Запомни:** Важно е да потърсим помощ, защото така ще предпазим себе си и дори още други деца от подобни постъпки!

Дейност 4: Ролева игра „Да помогнем на Тошко“

Цел: Играта има за цел да помогне на децата да затвърдят своите познания и да развие техните умения за търсене на помощ и реакция в ситуации на насилие към тях в училище или около района на училището.

Инструкция: Помолете децата да предложат бързо отговор на въпроса: „Ако Тошко се обърне за помощ към вас, какво ще му препоръчате да направи?“ Запишете техните отговори, без да ги коментирате. Обобщете казаното. Предложете на децата да разиграете варианти на помощ за Тошко. Предварително пригответе 3 листчета със следните инструкции:

- 1) Разиграйте разговор между Тошко и неговия родител, на който Тошко ще сподели какво му се е случило.
- 2) Разиграйте разговор между Тошко и негов най-добър приятел, на който Тошко споделя какво му се е случило.
- 3) Разиграйте разговор между Тошко и служител на тел. линия 112, където Тошко се обажда, за да потърси съвет какво да направи.

Бележки към водещия:

Ако децата подадат и друга интересна ситуация, може да я добавите към изброените по-горе или да замените някоя от тях с посочените от децата. При разиграване на ролевите игри, дайте инструкции на децата, които ще пресъздадат ситуацията.

Дейност 5: Приключване на сесията с играта „Импулс“

Цел: Игра за снемане на напрежението и релаксация в края на сесията. Затваряне на групата

Инструкция: Всички участници са прави и хванати за ръце в кръг. Единия от водещите пуска „сигнал“ незабелязано от групата. Стиска ръката на стоящия до него участник. Той предава на следващия и така, докато сигнала стигне го източника си. Като сигнали могат да служат пристисвания като от морзовата азбука - три бавни, две бързи и едно бавно и т.н. Прави се, докато трасете заработи добре, но не повече от 4- 5 пъти.

СЕСИЯ 7. Безопасност в интернет – възможно ли е това?

ЦЕЛ:

- Децата да научат основните опасности, с които могат да се сблъскат в мрежата.
- Превенция на физическо посегателство в резултат на контакт с непознати в Интернет.
- Децата да са наясно с тези рискове и да са подготвени, че в никакъв случай не трябва да дават лични данни – имена, телефон , адрес и училище.
- Да са запознати, че някои хора могат да се представят за съвсем други.

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Колаж на тема „Интернет“	20 мин.
2.	Работа в две групи по казус - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия;	25 мин.
3.	Презентация на водещия на тема „Безопасен интернет“	15 мин.
4.	Игра „Писмо до Лили“	20 мин.
5.	Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Слон, заек, палма?“	10 мин.
	Общо	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Да се подготвят участниците и да се изследват нагласите им спрямо предстоящата тема за работа.

Инструкция: На участниците в групите им се подава темата на колажа- „Интернет”. Те имат за задача от изрязани картинки и букви, фрази да представят интерпретация за това, какво за тях е приятелството. Снимките се залепват върху хартия за апликиране. Могат да използват фулмастри, с които да дорисуват или допълват колажа, който са изработили. След изготвянето на колажа групите представят своята работа в голяма група. Следва дискусия на тема „Интернет” с цел изразяване на чувства и нагласи по непр provокативен за участниците начин.

Дейност 2:Работа в две групи по казус - представяне на работата на групите, дискусия и обобщение от водещия;

Цел: Информирание на децата, с цел повишване на тяхната култура и формиране на умения за разпознаване и превенция на злоупотреби, на които могат да станат жертва в интернет

Инструкция: Децата се разделят в две или три групи, според броя им. Работят по следния казус и въпросите под него.

Казус 12.

Лилие на 12 години, но се е регистрирало във фейсбук като момиче на 16 години. Тя много обича да търси запознанства в интернет. Един ден тя получила покана за чат от Пешо и така се запознали по интернет. Той казал, че е на нейната възраст и си търси гадже. По-късно се оказало, че той бил много по-възрастен и искал да се срещне с нея синтимни намерения.

Въпроси:

- 1.Според вас Лили ще отидели на тази среща – да, защо; не, защо? Дайте своите аргументи.
- 2.Познавате ли момче или момиче, на което да му се е случвало нещо такова? Дайте пример. Случвала ли ви се е подобна ситуация или друг неприятна ситуация през интернет, какво направихте и защо?
- 3.Според вас как се нарича постъпката на този мъж? А постъпката на Лили?
- 4.Какъв съвет ще дадете на Лили?

Всяка от групите определя ръководител, който представя казуса и работата по него. Следва дискусия по въпросите, поставени от казусите в общата група.

Бележки към водещия за провеждане на общата дискусия:

- Тази постъпка на мъжа от интернет се нарича «**гроуминг**», т.е. въвличане през интернет в извършване на незаконни действия с деца. Забранено е възрастните хора да подмамват деца за сексуални действия и като цяло законът забранява деца да бъдат подмамвани срещу пари или други подараци за любовни игри или други сексуални действия.
- Водете дискусията за етиката в интернет посланията: обидните думи и послания в интернет, които децата - обикновено от един клас и в едно училище, използват едно срещу друго;
- Водете дискусията към начина, по който детето възприема другите в интернет и как общува с тях;
- Насочете дискусията към доверието и споделянето между детето и родителя, ако се почувства застрашено от нещо;
- Поговорете за телефонния тормоз в училище – през изпращане на обидни думи; снимки и др.

Дейност 3: Презентация на водещия на тема „Безопасен интернет“

Цел: Децата да бъдат запознати с основните опасности в интернет, даразпознават възможно насилие върху тях от съученици, както и да придобият познание за безопасно поведение в интернет.

Инструкция: виж материал за водещия в приложение № 7.

Допълнителни материали може да ползвате от „Наръчник за родители – 10 мита за страшния интернет“, издаден от Асоциация „Родители“.

Дейност 4: Игра „Писмо до Лили“ – по-малките?

Цел: Да подобри уменията на децата да си помагат едно на друго и да затвърждават полезни съвети за безопасен интернет.

Инструкция :

Разделете децата в групи по двама на случаен принцип и ги помолете да напишат писмо до Лили, в което да ѝ обяснят как да постъпи и за какво да внимава, като ползва интернет. Нека след това

да украсят писмото и да го представят пред групата. Насърчете ги писмото да бъде кратко с 2-3 съвета към нея. Време за работа: 10 минути за изработване и за представяне пред групата още 10 мин.

Дейност 5: Приключване на сесията и даване на обратна връзка с играта „Слон, заек, палма”

Цел: Да подобри работата в екип и комуникацията между членовете му. Трениране на концентрацията и вниманието. Може да се включи за разтоварване и развеселяване на групата.

Инструкция:

Играчите които са включени в играта се нареждат в кръг, избира се един участник който да застане по средата на кръга. Задачата му е да посочи човек от участниците наредени в кръг и да му каже коя от следните фигури да изпълни.

- ПАЛМА: Посочения играч сключва ръце над главата си под формата на „къщичка”, а играчите които седят от лявата и дясната му страна, правят вълнообразни движения с ръце като имитират листата на палма.
- ЗАЕК: Посочения играч прави с пръстите на ръцете си мустаците на заека а играчите от двете му страни му правят уши с два пръста.
- СЛОН: Посочения участник прави с ръката си хобота на слона, а играчите от лявата и дясната му страна правят ушите на слона от полу кръг долепен до главата на участника по средата.

Да се обясни на играчите, че:

- 1) трябва да се стремят да изпълняват фигурите максимално бързо.
- 2) Който първи сгречи или последен реагира при изпълнението на фигура от тройката участници, той трябва да влезе средата на кръга. След като влезе в средата на кръга, той посочва следващия играч, който трябва да изпълнява фигура.
- 3) Правилата към играта да се обясняват на участниците така че всички да виджат водещия.

Приложение № 7

Материал за водещия

Основни опасности

Най-страшното, което може да сполети един малчуган в мрежата, е физическо

посегателство. За щастие това се случва много рядко, но последиците са тежки. Детето трябва да знае за този риск и да е обучено, че в никакъв случай не трябва да дава лични данни – имена, телефони, адрес, училище. Трябва да знае, че някои хора могат да сепредставят за съвсем други.

По-вероятно е в някой чат или форум, да налети на агресивни хора, на обиди и хулигански прояви. Често впрочем произхождащи от други малолетни. Не трябва да сепритеснява да споделя и да иска съвет от вас.

Непременно ще се сблъска с материали на сексуална тематика, порнография и насилие.

Това изисква деликатните разговори да бъдат проведени малко по-рано, отколкото това се е правело преди време. Необходимо е представите за любов и секс да бъдат устойчиво свързани в съзнанието, преди порнографията да ги е обвързала с агресивни, животински, вулгарни и други отблъскващи и обвъркващи детето модели на поведение.

Ако откриете реклами на алкохол или цигари, които преднамерено са насочени към деца, вие можете и трябва да се оплачете.

Правила за безопасност

Родители и учители трябва да говорят с детето за възможните проблеми онлайн. И докато в училищата по понятни причини контролът е засилен, у дома нещата стоят по-различно. Родителите трябва да прекарват повече време заедно с детето пред компютъра. Нека то им покаже любимите си места в мрежата.

Домашният компютър не трябва да се оставя в спалнята на детето. По-добре да е намясто, където родителите имат пряк зрителен контрол.

Родителите трябва да бъдат запознати с възможните програмни решения за защита и отсайтовете, специално предназначени за ползване от деца, без да разчитат 100% на тях.

Родителите да създават заедно с децата си пощенските акаунти и абонаментите за различни сайтове и форуми, които малките посещават. Така ще знаят къде сърфират, ще могат да регулират личните им данни и да знаят паролите, за да проверяват от време на време кореспонденцията им.

Важно: на детето трябва да се показват полезни сайтове и програми. То трябва да разбере, че стаите за чат не са всичко. Така детето ще има по-голям спектър и доверие в знанията на родители и учители.

Трябва да бъде ясно, че детето не е отговорно за нещата, които пристигат в пощата му, които намира в Интернет, както и за поведението на хората там. У него трябва да се възпита правилното отношение и реакция. Не на срам и ужас, а на спокойно и съзнателно отрицание и избягване.

Няколко прости правила, които детето трябва да спазва и да знае, че с тях ще бъде сигурно:

- Никога да не приема срещи с познати от интернет, без знание на родител. При първа среща – задължително трябва да отиде с родител или друг близък възрастен.
- Да не качва свои снимки, да не дава имената си, адреса, училището или телефона.
- Да не отваря файлове от непознати източници.
- Да не отговаря на писма или съобщения, които са сексуално насочени, агресивни, вулгарни, обидни.
- Да не забравя, че всичко, което чете в Интернет, може да бъде лъжа.
- Да се обръща към родителите всеки път, когато нещо или някой в мрежата го притесни.

СЕСИЯ 8. Време за инвестиции - обобщаваща сесия

ЦЕЛ: Приключване на групата и обобщение на опита на всички участници. Сесията е насочена главно към изваждане на групата от работен режим, да се отдели време за раздяла с групата и водещите. Да се отдели време за почерпка, за бъдещи желания и нагласи на участниците.

СТРУКТУРА НА СЕСИЯТА

№	Дейност	Време (в минути)
1.	Откриване на сесията: Игра „Летище“	15 мин.
2.	Преглед и допълване на постера, касаещ видовете насилие. Работа в три групи по разиграване на казус, дискусия и обратни връзки от роли;	10 мин.
3.	Игра „Инвеститор“	35 мин.
4.	Игра за затваряне на групата	15 мин.
5.	Приключване на сесията и почерпка	15 мин.
	<i>Общо</i>	90 мин.

Дейност 1: Откриване на сесията

Цел: Доверие, между участниците в групата; чувство за ориентиране в пространството; координацията и съобразителност.

Инструкция :

Водещият на играта предварително определя периметъра игралното поле. Участниците се разделят на 2 отбора и се нареждат в редица, лице срещу лице в двата срещуположни края на игралното поле.

Водещият обяснява правилата на играта, като въвежда участниците с кратка история:

„Сега ще се пренесем на летище „Хитрол“ в Лондон, където постоянно кацат и излитат самолети. Вие, участници, ще влезете в ролята на диспечъри и самолети. Самолетите трябва да бъдат със затворени очи и да слушат, командите (гласа) на своя диспечър, който се обръща по име към своя самолет. Чрез команди и упътвания, всеки диспечер трябва да преведе своя самолет през препятствията на игралното поле безопасно и бързо. Първият пристигнал самолет е победител в играта. След финализирането и на последния участник, ролите на самолет и диспечър се разменят и се повтаря играта.”

Дейност 2: Преглед и допълване на постера, касаещ видовете насилие.

Цел: Всеки един от участниците споделя какво му е направило впечатление от предходните сесии, дали е имало ситуация, която е наподобявала някоя от разглежданите в казусите, имало ли е нещо, за което е продължил да мисли или е останало неизказано.

Допълва се постера с изписаните видове насилие по време на груповата работа.

Инструкция :

Разделяне на участниците на три малки групи. На всяка група се дава инструкция да разгледа постера и да си избере един от **видовете насилие**, **който да разиграят под формата на ролева игра**. Ако децата не съумеят да измислят ситуация, в която да бъде представена някоя от разглежданите форми на насилие, водещите може да им предоставят някои от казусите.

След представянето на всяка една от групите следва дискусия в голяма група и обратни връзки от ролите, като акцентът е върху преживяванията от роля.

Следва обобщение от водещите през чувствата, които участниците са изпитали като насилници и жертви.

Дейност 3: Игра „Инвеститор”

Цел: Да се подкрепи мисленето на децата в посока на измисляне на идеи за проекти, както и умения за мислене и презентирание.

Инструкция: Помолете децата да се разделят на две групи:

- Първа група са инвеститори (хората, които имат парите и искат да ги инвестират в нещо добро и предприемчиво);
- Втора група са бенефициенти (тези, които предлагат идеите, които искат да бъдат финансирани).

Помолете децата от втората група да разгледат всички натрупани идеи до тук за това какво може да се направи, за да бъде тяхното училище по-сигурно място за децата, и да си изберат пет идеи, които искат да бъдат финансирани. След това да се подготвят да ги защитят пред инвеститорите, т.е. да направят списък към всяка идея какви са нейните силни и слаби страни. Водещият ще трябва да помага на децата.

През това време другият водещ работи с първата група на инвеститорите, които трябва да изработят за тях самите критерии, по които ще вземат решение коя идея ще отхвърлят и коя ще финансират. Водещият трябва да им помогне с примерни критерии: полезна е за много деца; реалистична е, т.е. постигането ѝ зависи от хората, които са там или в училище; не е безумно скъпа; и т.н.

Времето за подготовка на двете групи не трябва да надхвърля 10 минути. Времето за дебати около 20 мин. и накрая взимане на крайно решение (кое ще е номинираното идейно предложение) и обратна връзка 5 мин.

Дейност 4: Игра за затваряне на групата

Цел: Да се помогне на групата да излезе от работен режим.

Инструкция :

Подготвя се голям постер като всеки от участниците е поканен да остави нещо от себе си върху него, например – отпечатък от ръка, от крак, или друг символ, който може да се свърже с него. Групата има за задача да измисли фон на постера, може да е дърво, къща, лодка и т.н. и да даде име на постера и на групата.

Бележка към водещия:

Да се предвиди почерпка за приключването на обучението.

II. Допълнителни рисувателни игри, предназначени за децата от малките групи

1. „Предаване на групова картина”

Материали: пастели, флумастери, водни бои, хартия за рисуване

Инструкция:

Пособията за рисуване се поставят в средата, за да могат всички участници да ги ползват. На всеки участник се раздава по един лист хартия. Може да се избере групова тема или да се рисува спонтанно. Всеки рисува върху собствения си лист хартия в продължение на две или три минути и след това водещият на групата казва „Предай” и всеки участник подава на всеки в дясно своя лист. Всички рисуват на листа, който им е бил подаден, и процесът продължава по същия начин, докато всеки е имал възможността да рисува върху рисунката на всички останали. Предаването завършва, когато участниците в групата получат обратно рисунката, която те са започнали, съдържаща уникалните щрихи и символи на всички други участници. При по-голяма група, участниците може да ги разделите на две по-малки групи.

Дискусия/цел:

Участниците в групата ще дискутират какви чувства са изпитали към промяната и добавките към първоначалната им рисунка.

Децата да бъдат насърчени да споделят собствения си принос към всяка рисунка.

Може да бъде изследвана темата за общността, сплотяването и грижата.

Източник: „Практическа атр терапия” – Съюзън И. Бакълтър - Център за психосоциална подкрепа.

2. „Нарисувай гняв”

Инструкция:

На децата в групата се казва думата „гняв“, а те трябва да нарисуват гнева (как изглежда, или как се чувстват), използвайки форми, линии и цветовете. Допълнително могат да нарисуват ситуации, в които са се чувствали гневни.

Дискусия/цели:

Дискусията може да се фокусира върху това как различните хора изразяват гнева си и върху методите за контролирането му.

Източник: „Практическа атр терапия“ – Съюзън И. Бакълтър - Център за психосоциална подкрепа.

3. „Нарисувай подарък за друг участник от групата“

Инструкция: На всеки участник от групата се дава листче с името на друг участник. Помолете децата да нарисуват подарък за детето чието име им се е паднало. Подаръкът може да е предмет, като кола или може да е желание, или положителна мисъл, като добро здраве, повече енергия и т.н.

Дискусия/цели:

Децата обсъждат значимостта на подаръците. Може да бъде водена към дискусия за желанията, нуждите и копнежите на клиентите. Фокусът може да е върху методи за справяне с проблеми според темата на програмата.

Източник: „Практическа атр терапия“ – Съюзън И. Бакълтър - Център за психосоциална подкрепа.

4. „Измислете групова почивка”

Инструкция: нека децата да решат, къде биха искали да отидат на почивка. Трябва да решат в кой град, щат, държава и т.н. да посетят, как да стигнат до там (кола, влак, самолет и т.н.) колко ще струва почивката, къде ще отседнат (хотел, мотел и т.н.) и колко дълго време ще прекарат там. Трябва да решат какво ще правят по време на почивката (разглеждане на забележителности и т.н.).

Дискусия/цели:

Дискусията включва разглеждане на рисунката и как тя представя груповата почивка. Целите включват подобряване на общуването, комуникацията и умения за решаване на проблеми. Фокусът е към привикване за работа в екип.

Източник: „Практическа арт терапия” – Съюзън И. Бакълтър - Център за психосоциална подкрепа.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бакълтър, С. И., Практическа арт терапия, Център за психосоциална подкрепа, 2010.
2. Когато дете срещне насилието, книжка за деца от 7 до 13 години, Институт за социални дейности и практики, 2013
3. Наръчник за родители – 10 мита за страшния интернет, Асоциация „Родители” // http://www.ppslaveikov.com/Roditeli/Naru4nik_Roditeli.pdf, 2015
4. Сексуално насилие над деца. Изследване на феномена и измеренията на насилието над деца, отглеждани в институции, Институт за социални дейности и практики, София, 2010
5. Участие на детето в правни процедури. Наръчник в помощ на професионалистите от системата за закрила, Институт за социални дейности и практики, 2008
6. Фрийман, Л. Това си е моето тяло, ДАЗД